Cărțile

Jean Girandoux

Suzanne et le Pacifique
(Emile Paul)

Un „Robinson Crusoe" modern, cu deosebire că în loc de un bărbat energic practic și căutător de aventuri, avem de lucru cu o tânără franceză, care trăește câțiva ani în singurătatea unei insule din oceanul Pacific.

Suzanne trăește la țară înconjurată de câteva prietene cărora le împărtășește gândurile sale de desrobire feminină precum și dragostea de natură și de călătorii, care o fac să ia parte la concursul instituit de un ziar englez și al cărui premiu era o călătorie în jurul lumei.

Câștigă premiul și pleacă mai întâi la Paris întovărășită de o guvernantă. De aci se urcă pe vapor, la Saint-Nazaire, trece Atlanticul, lasă în urma ei Africa, străbate canalul de Panama și ajunge în oceanul Pacific unde vaporul, pe care călătorește, se sparge într'o ciocnire cu niște stânci.

Povestește în chip fermecător această catastrofă, în care oamenii mor cu eleganță și din care scapă numai dânsa, adusă de valuri pe țărmul unei insule pustii. Insula asta e o insulă mică, par'că intra'adins făcută pentru Suzanne. Un cuib asvârlit de Dumnezeu pe întinderea oceanului, ca să slujească de adăpost unei tinere copile ce pare o pasăre mai mult în mijlocul atâtor păsări, singurele locuitoare ale insulei. Descrierea acestei insule, cu atâtea păsărele și cu atâtea flori și plante e unul din cele mai frumoase capitole din carte. Spre norocul ei, nimic nu e veninos pe-aicea, nimic nu poate pune în primejdie viața unui mosafir nepoftit. Dinpotrivă, atmosfera, împrejurimile, cântecele și parfumul ce domnesc în această insulă, anume făcută pentru o fată romantioasă, îmbie ființele omenești la reverie și la cugetare. Aci, în acest decor de toată frumusețea Suzanne se gândește că numai civilizația a creiat suferința și totuși nu vrea să se sălbăticească cu totul. Luptă din răsputeri să nu se adapteze mediului și pornește în not să exploreze micile insuliițe din vecinătate. În lipsă de orice altă ocupație începe să-și amintească de Parisul ei, de oamenii pe cari i-a cunoscut, de cărțile pe cari le-a citit. Și e nespus de frumoasă partea, când această față, singură în mijlocul naturei, începe să cugete asupra unor lucruri de care o desparte o atât de lungă depărtare.

De departe asistă la o luptă navală și găsește în buzunarele unuia din cadavrele mateloților svârliți pe insulă o gazetă din Shangai, care îi aduce vestea groaznicului război.

Suzanne așteaptă, până când într'o zi o găsesc acolo niște astronomi veniți să observe o eclipsă. Bucuria ei e atât de mare încât leșină.

Între timp găsește într'o insulă vecină, locuită odată de un alt naufragiat un exemplar din **Robinson Crusoë** pe care îl recitește și-l găsește copilăros. Își bate joc de utilitarismul acestui om pozitiv, care se căsnește să semene orz în loc să se bucurească cu fructe, care nu se gândește niciodată la vre-o femeie, și nu vorbește decât de carnea păsărilor pe cari le mănâncă, fără să se gândească vreodată la cântecele lor. În vreme ce Robinson era un om practic, domnișoara Robinson, a noastră, e o artistă și o poetă.

I. Simionescu

Oameni aleși
I. Străinii
(Cartea Românească)

D. Simionescu înrolează în această carte 40 de oameni ilustri din mai toate domeniile de activitate omenească — religie, oratorie, artă, filozofie, știință, industrie, armată și exploratiune geografică — alegând pe aceia, a căror viață prezintă modele de urmat pentru formarea caracterului.

Este o carte prin urmare cu un scop bine lămurit, și este închinată copiilor, după cum declară autorul, deși noi am prefera să fie închinată adolescenților, din cauza conținutului adeseori îndoelnic pentru înțelegerea unei minți de copil. Dar nu, ca să facem șicană autorului, avem această rezervă. Observațiunea, pe care o facem noi, este punctul de plecare în stabilirea unei erori — ni se pare nouă — care compromite cartea atât de lăudabilă ca năzuință.

Autorul crede — și are dreptate — că biografia este specia literară, ce interesează în gradul cel mai înalt pe aceia cari se găsesc încă la răspântia vieții neatârnate, pe aceia care se pregătesc pentru drumul vieții pe propriile lor picioare.

Și este ușor de înțeles de ce este așa. Viitorul nesigur, întunecos și șovăelnic pentru încăperea unei minți crude încă își găsește siguranța, lumina și tăria în trăirea trecutului, care pe lângă că dă iluzie unei prelungiri a vieții, dar dă mai ales și certitudinea unei experiențe făcute de alții în trecutul ce ar putea să se reproducă și în viitor.

Acest interes instinctiv aproape trebue utilizat în formarea caracterului. Dar acum se deschide problema pe care o anunțăm mai sus și care ar fi putut fi luată drept spirit de șicană din partea noastră.

Interesul insinctiv de care vorbeam, deși în esența lui rămâne acelaș, se nuanțează totuș după vârstă. Altceva va rămâne unui copil, dintr'o biografie, altceva unui adolescent și altceva unui om matur. Bine înțeles, că unitatea de măsură este omul matur, pentru care biografia va fi ceia ce și trebue să fie: o specie a genului istoric, o caracterizare a unicului, fără a înjuga această caracterizare la o anumită tendință. Când avem în vedere tendința trebue să avem în vedere și vârsta căreia i se adresează această tendință. Scopul fiind acelaș mijloacele sunt diferite.

D. Simionescu pune biografia în slujba tendinței morale, în loc să **caracterizeze** pe omul de bice, care a apărut la diferitele epoci, făcând **literatură**, adică lăsând la o parte toate contradicțiunile caracterului considerat, construindu-l unitar; îl **determină** pe omul de bine, făcând **didactică informativă**, adică respectând realitatea.

În primul caz cititorul neformat ar ajunge să admire contemplând pe omul de bine, în al doilea caz — după cum se întâmplă în cartea de față — cititorul neformat ajunge să culeagă încă un argument pentru fatalitatea imperfecțiunii omenești. În mâinile unui om matur cartea d-lui Simionescu nu și-ar produce acest efect, dar nici efectul pur informativ nu s'ar produce, fiindcă datele indicate sunt „locuri comune" aproape pentru orice cititor de manuale școlare.

Fără îndoială că lucrarea d-lui Simionescu ar fi foarte utilă ca lectură într'o școală de adulți, dar nu acesta va fi fost scopul d-lui Simionescu, căci ne-ar fi spus-o.

Făcând abstracție de toate aceste considerațiuni, trebue să recunoaștem o anumită înrâurire în ceeace privește **predarea** acestui material inutil. Autorul este un foarte abil mânuitor al treptelor formale. Dacă și materialul ar fi fost la această înălțime, cartea ar fi fost definitivă și literatura pedagogică s'ar fi îmbogățit.

Cele trei domnițe

Și 'mpărățiile de sute de ani se 'nvecinau și de sute de ani trăiau în liniște și voe bună una cu alta, iar cei doi împărați erau fericiți căci Dumnezeu le dăruise copii, și unul avea trei feciori, iar celălalt avea trei domnițe, și copiii se iubeau așa cum numai copiii știu să se iubească.

Erau fericiți împărații, atât de fericiți, c'adeseori fericirea îi făcea să plângă; dar erau și nefericiți că-și numărau zilele cu grabă, de spaimă să nu-i ajungă din urmă fantoma neagră mai înainte de-a fi împreunat mâinile copiilor lor.

Numărau zilele cu grabă și zilele trec așa de încet când vrei să treacă mai repede... iar fantoma neagră o simțeau din ce în ce mai aproape, atât de aproape, c'adese ori li se păreau că mâna-i de ghiață le-apasă, spre pământ, umerii gârboviți.

Și copiii numărau zilele și zilele li se păreau că stau pe loc și copiii atunci numărau mai cu grabă și tot numărând, înțelegeau de ce așteptarea e cea mai mare dintre suferințe.

„Și iată că într'o zi — ca toate celelalte zile — cei trei feciori de 'mpărat cu brațe de fier, purtau pe 'ntinsul hotarelor, stindardele împărăției, căci dușmanii — ca ziduri plutitoare de piatră — o împrejmuiau, de pretutindeni, din ce în ce mai puternic.

* * *

Și zilele treceau, și primăverile înfloreau, și primăverile își scuturau miresmele, și 'n sufletul celor două domnițe mai mari, florile iubirei se cufleau, înnăbușite de buruiana otrăvitoare a îndoielei; iar în sufletul domniței celei mai mici, creșteau tinere și puternice, așa cum numai florile iubirei, în primăvara vieței, cresc tinere și puternice.

Și zilele treceau și într'o zi domnița cea mai mare, fiind împreună cu celelalte surori, îi spuse tatălui său: „tată, tu știi ce trece în viața asta mai repede?".

Și tot ea îi răspunse: „nimic nu trece, în viața asta, mai repede de cât tinerețea, și nu uita că omul are o singură tinerețe!". Și atunci domnița mijlocie tremurând — cum tremură frunza plopilor seara — a întrebat: „tată, e adevărat ce spune surioara mai mare?". Și împăratul a răspuns „da, copila mea e adevărat ce spune surioara mai mare!" Și cele trei surori au îngălbenit cum îngălbenesc frunzele toamna. Dar în aceeaș clipă domnița cea mai mică a auzit pe cineva șoptindu-i: „iubirea e mai puternică decât tinerețea". A auzit pe cineva șoptindu-i atât de încet, încât a crezut că e numai o părere; dar glasul atunci a repetat: „iubirea e mai puternică decât moartea".

Și zilele treceau și primăverile înfloreau și primăverile își scutura miresmele și toamna își întindea hlamida-i de aur peste întreaga natură și 'n sufletul celor două domnițe mai mari, florile iubirei se veștejiseră demult căci buruiana otrăvitoare a îndoielei crescuse, pretutindeni, triumfătoare; iar în sufletul celei mai mici, florile iubirei înfloreau pururi, asemenea florilor eterne.

* * *

Și zilele treceau și într'o zi — o zi ca toate celelalte zile — la curtea împăratului cu cele trei domnițe era sărbătoare mare, sărbătoare cum nu mai fusese și cum nu va mai putea fi niciodată, căci cele două domnițe mai mari își serbau nunta în aceeaș zi, o zi care va trece ca toate celelalte zile.

Iar în cealaltă împărăție brațele de fier ale celor trei feciori tăiau drumuri de sânge, purtând aci învinse, aci învingătoare stindardele împărăției, până când, într'o zi, cei doi feciori mai mari de împărat isbutiră să dărâme zidurile plutitoare de piatră, dar sfărâmați și dânșii de prăvălirea dărâmăturilor.

Și zilele treceau și mâna nevăzută a timpului, în părul de aur al domniței celei mai mici arunca pulbere de argint; ofilea trandafirii obrajilor; brăzda liniî subțiri și adânci pe fruntea-i netedă și albă; topia formele fragede și rotunde: îndoia liniile fine și mlădioase ale trupului și totuși în sufletul ei, florile iubirei înfloreau pururi asemenea florilor eterne, căci iubirea e mai puternică decât tinerețea.

Și zilele treceau și într'o zi domnița cea mai mare, fiind împreună cu sora mijlocie, întrebă pe tatăl său: „tată, îți mai amintești când ne-ai răspuns că nimic nu trece, în viața asta mai repede decât tinerețea și că omul n'are decât o singură tinerețe?". Și împăratul auzind acestea a tresărit din somn, și a răspuns: „de ce, copila mea, îmi pui aceeaș întrebare?". Și 'n clipa aceasta iată că se zărie venind domnița cea mai mică — „iată pentru ce-ți spun aceeaș întrebare" — răspunse domnița cea mai mare, arătând spre surioara care sosise. Și împăratul auzind acestea a tresărit, ca și cum fantoma neagră i-ar fi mângâeat fruntea cu mâna-i de ghiață și cu glasul aproape stins a întrebat pe domnița cea mai mică „ei bine, copila mea, tu știi ce trece mai repede în viața asta?. Și domnița, privind în depărtare, a răspuns: „iubirea e mai puternică de cât tinerețea".

* * *

Și zilele treceau și primăverile înfloreau și primăverile își scuturau miresmele și 'ntr'o zi — o zi ca toate celelalte zile — dangătul clopotelor întregului oraș, ca niște păsări de pradă, cu aripele de aramă, brăzdă văzduhul, căci peste ochii domniței celei mai mari se cobora adânca noapte fără de sfârșit.

Și nu trecu mult și toamna își întinse hlamida-i de aur peste întreaga natură și dangătul clopotelor întregului oraș brăzdă văzduhul și mai puternic și-a doua domnță adormi somnul cel negru și fără de vise.

Și zilele treceau și 'n cealaltă împărăție, feciorul cel mai mic de împărat obosise luptând de-atâta amar de vreme și poate-ar fi obosit pentru totdeauna dacă cineva nu i-ar fi șoptit: „iubirea e mai puternică decât tinerețea".

* * *

Și zilele treceau și cele două domnițe mai mari dormeau acum împreună în cavoul împărătesc și 'n fiecare noapte se deșteptau din somn și cea mai mare grăia: „surioară, oare noi vesnic vom dormi aici, iar primăverile vor înflori pururi și pururi își vor scutura miresmele? Surioară tu simți c'afară-i primăvară? O, ce mult am iubit eu primăvara! Sunt singurele zile când te simți tânără și frumoasă; când fără să vrei întinzi brațele să cuprinzi cu ele întreaga lume; când toți bărbații îți par că sunt tineri și puternici ca niște zei; când parfumul florilor și cântecul pasărilor sunt șoapte de iubire; când șoaptele de iubire sunt porumbei albi, mângâindu-ți gândul cu aripele calde și fine ca o adiere de seară. Surioară, tu simți c'afară-i primăvară?".

— „Da, surioară, simt c'afară-i primăvară, dar mie nu 'mi place primăvara, mie mi-e mai dragă toamna. Ea e singura care nu minte; ea e singura care ne spune că frumusețea cu timpul se veștejește; că oricât de puternici am fi, încetul cu încetul îmbătrânim; că șoaptele de iubire sunt zadarnice ca și viața; zadarnică și ea ca tot ce e trecător. Mie mi-e dragă toamna, ea e singura prietenă mângâetoare".

Și zilele treceau și primăverile înfloriau și primăverile își scuturau miresmele și toamna își întindea hlamida-i de aur peste întreaga natură și cele două domnițe mai mari dormeau singure în cavoul împărătesc.

Al. T. Stamatiad

SPORT

Premiul Eugèn Adam 100.000 fr., 2000 metri, care s'a alergat la Maisons Laffitte, a fost câștigat de iapa de 3 ani Guerrière II a d-lui I. D. Cohn.

Câștigătoarea este o fiică a lui Verwoed și a fost pilotată de jokeul londonez Donoghue.

* * *

D. V. Maltezeanu a reclamat dintr'un premiu de vânzare la Viena, iapa de doi ani Narische din Rabulist și Na Wirds.

Narische a fost plătită 600.000 koroane.

* * *

Pe hipodromul dela Băneasa se construesc un număr însemnat de ghișeuri pentru pariuri, cari vor fi puse în funcțiune chiar în sezonul de toamnă.

* * *

Premiul Jockey-Club, în valoare de 12.000 lei, alergat Duminică pe hipodromul de trap, a fost câștigat de Ieroșca al conteseĭ Benkendorff.

* * *

Azi, la orele 3 jum. va avea loc a XIII-a zi de alergări de trap.

Ingratitudine

(Feciorul lui Nenea Tache Vameșul)

Toată țâța vacii și razachia dijmuită dela Iohan Curelaru, megieș cu Perucăreasa și Firică Potcăpierul o mâncam în canalul din poalele Filaretului, croit din gangul lui Chileru și până în Dobroteasa, canalul care ne-a adăpostit sbeguiala și furișagurile, răcoros și adânc și în umbra căruia ni se scurgeau vacanțele și copilăria — canalul în pareții căruia ne croisem firide obscure pitulându-ne arșicile, smeul, sacâzul și bilele — sanctuarul în care am înmormântat de apăurea, nepăsarea și tinerețea.

Intreaga ziulică rămâneam între pareții lui, în pântecul lui igrasios prin care s'a prelins mlaștina *„Câmpiei Libertății"*, pentru a se așeza în locul ei, căluși, completul, panoramele și chiolhanurile cu mieii fripți tâlhărește și baboii la proțap.

Betonul avea o spărtură largă, la întâlnirea... Olympului cu... Discordia între hanul lui Gudin și *„Despărțirea de Albastru"* la Bonis și pe unde se iveau Talienii din adâncurile săpăturilor scrutând la umbra borsalinelor lor bleguite și înroșite de soarele Siciliei, rodul muncii de o zi.

Spărtura asta da în poarta tății Anichii și a mamei Pena, mătușa și bunica dinspre tata, două urs'toare octogenare fosilizate, cari au „ținut" toate posturile, s'au grijit după fie ce vis urât, cătrănindu-și în fiecare toamnă albia în care avea să primească cel din urmă scăldat.

Aci am jucat cu Mălăeru primul șotron, aci am mâncat din merele dulci ale Drăgaici și tot aci, am înălțat cu Trică Ilie cel dintâi balon de foiță, care nu a trecut de uluca tutungioachii, presărându-și grabnic funinginea diafană pe florile de soc de care se anina țelul și șomoiogul înbibat în spirtul care nu-i împrumutase viața în deajuns.

O portiță șubredă, un fel de torace straniu, jigărit, al vreunei lighioane mai jigărite, împeiecat din șipci și doage purtând ranele ruginite ale cercurilor, schincea la cea mai ușoară proptire, clătinând cuibușorul parfumat și suav al unor liliieci timizi, de un violaceu mângâetor, cari se îmbucau la loc, brusc în trecerea prin gânguișorul lor aronitor, trezind cu foșnetul lor de o sfiicine virginală, strigoaicele din luântru, aducând spre geam, patru ochi spălăciți, patru priviri de bou bou scos din jug revendcând poesia holdelor.

— „Diavole!..

— „Nu bunică... mama...

— „La pere hai? Credeai că dormim?

Și redeschizând grabnic toracele cel hidos al portiței și turburând iar umbrarul vioriu al liliecilor inocenți, mă pierdeam în canal prin gura pe unde eșeau Talienii cu ochianul, pentru a reveni la vremea somnului celor două pustnice cari dacă mai făceau umbră pământului, ere numai pentru a veghia să nu se nărue uluca, să nu se frângă ostrețele, să nu vie Primăria cu *„tăerea"* și să nu se năpustească haimanalele (!) Olympului, în părul cel tămâios din fundul curții, între mischetul de Chihlibar și lămâiul cu lămâile posmongite de nostalgia țărei lor.

Și iar schincea jigodia de portiță, catapeteazma liliecilor cuminți, iar se frângea în două, umplând curticica cu mireasma lor de ananas, și iar se lipeau de ochiul de geam, cele patru priviri de bou cari, rumegau de optzeci de ani o sărăcie lucie, pândindu-mi planurile. Privdorul umod, cu cărămizile lui curate și neștirbite, purtând încă marca fabricei, mă copleșea cu răcoarea lui mucegăită și grețoasă, de unde, lungit într'o rână, vâram în sufletul meu însetoșat și uimit, toată frăgezimea parfumată a curții în care scânteiau ca într'un muzeu, nalbele, gutuii, zmochinii și alunii și în mijlocul cărora, sa bălăbănit damblaua lui tata, năzuințele mele și văduvia mamei.

Imi stă proptită în priviri, și azi, rogojina de sub boltă, adusă acolo din magazia cu guzgani și albii sparte odată cu ninsoarea pufulețului de struguri și peste care avea să plescăe frunzele de aramă ale castanului sălbatec.

Pe urzeala ei scorojită s'au perpelit chefurile neamului ca și durerile aceluiași neam; pe ea și-a tânguit tata din ghitara de alun cu gâtul de abanos și cu șease coarde de argint, adusă „plocon" de un arnăut contrabandist la Vidin, nefericirea lui de... student la mașină și de... verificator la sare, pe pontonul Cerna-Vodei, și tot pe ea a leșinat mama, căzând ca o mogâldeață pe pieptul în care înghețase toate furtunele Dunărei vameșului mort, înecându-i luminile din ochi și lăsându-i în locul lor, doi gologani de aramă, înfipți de baba bisericei!

— „Cui mă lași Tache?

Și vântul îi lua fire din bectemisul bărbei presărându-i-le pe volanele nalbelor impasibile, pătând doliul în culorile nepăsărei.

Și tot pe prispa cu cărămizile sclivisite de sub privdorul mucegăit și îmbulzit de cuiburi pestrițe de rândunele, având ceva din mirosul și amintirea unui anvon de metoc, înlesnisem și atunci ca și mai încoace, în reveria strengăriilor din care se desprindea tabloul morței, făgăduind mamei îndobitocită de plâns că îi voi cumpăra... „UN ALT TATIC DIN TARG".

Și din catastrofa morței a văduviei și a sărăciei a rămas ca o reliquă a nedreptății și a urglei soartei, urma lăsată de rogojina dată de pomană în Joia moșilor cu cirese și pește sărat, în troscotul înclinat ca o perpetuă jale; și cele patru priviri de bou ale tușii Anica și mamei Pena cari se lipesc pe ochiul din firida tindei, când se mișcă liliecii dela uluca cea găunoasă și prin dâmbulețui cărora se strecurau caerele barbei și coama de leu ale lui *„bietu Tache"* când fluera de douăsprezece *„Măgarul dela uzină"*. Și măgarul dela uzină, trezea din reveria lui molatecă pe Ciufu, ogarul adus de Guman din Stambul tății Anichii, care dormea toată vara în târlia la care iarna îi înhămam pentru *„deldeluș"* și tot el deștepta din fulguișorii de velour pe Niculăiță, mierlioiul vărului Savu, plutonier voangajat la „6 MIHAI-BRAVU", până la examenul de sfiter la Bistrița, și pe care nu l-a mai dat, intrând în... *„vamă"*.

În pod, își tânguia nostalgia apelor albastre ale văzduhului, smeul din opt, uscat și dogit, al celui de al doilea văr, Lică, taxator la chibrituri, luat zălog la turci până ce Guman avea să „restitue pe țața Anica... „Statului otoman" — feblețea unui ghiaur de sus, înamorat ca un mistret de ea.

Intrăm în tindă, ocolind agurijoara care înăpădea cărămizile cu piesele sale scrise în câteva nopți, omul a cărui moralitate lăsa mult de dorit, pentru că se svonea că s'ar fi căsătorit cu propria sa fiică, în sfârșit scriitorul trivial care nu s'a dat în lături să biciuiască în opera lui dramatică, pe toți contemporanii și toate instituțiile de seamă, care își bătuse joc de nobili, de preoți, de femei și de doctori, era considerat ca un om de nimic, cu neputință să poată lua loc în Academie alături de oamenii mari ai epocei. In zadar a căutat Racine să convingă pe rege și pe academicieni, că una din petele secolului va fi această desconsiderare a unuia din cele mai distinse inteligențe și a unui talent remarcabil, nimeni n'a vrut să țină seamă de el.

Câtăva vreme însă, mai târziu, când genialitatea lui Molière se afirma în toată splendoarea sa când comediile lui devin monumente nepieritoare în literatura franceză și ajunge o glorie a secolului unul rege care nu-l luase în seamă, D'Alembert, omul de știință, oferă Academiei un bust făcut de Houdon. Academicienii s'au grăbit, să-l pună în sala de ședințe, dar multă vreme s'au străduit să găsească o inscripție prin care să-i glorifice. In sfârșit la 26 Noembrie 1778 s'a săpat următoarea frază pe bustul lui Molière:

Rien ne manque à sa gloire, il manquait à la notre.

Admirabilă reparație a unei greșeli de care Academia se rușina. Toți cunosc această frază, foarte adesea citată în împrejurări ce se potrivesc situației, dar până azi nu s'a știut cine este autorul ei. Căutându-se prin arhivele Academiei s'a găsit că inscripția e datorită lui Saurin, autor dramatic mai puțin cunoscut al cărui loc în Academie îl ocupă azi Henri de Regnier.

Se crede, că precum s'a găsit autorul inscripției, se va găsi într'o zi însăși inscripția, căci deocamdată bustul de Houdon s'a pierdut.

Plagiatele

Procesul în jurul romanului „L'Atlantide" de Benoit a readus în discuție chestia plagiatului. Ce este un plagiat? S'ar putea scrie studii întregi cu privire la plagiate, mai ales că exemplele cu care s'ar ilustra teoriile ar fi luate din opera autorilor celebri. Nu e scriitor, orcât de genial ar fi care să nu fi suferit calomniile contemporanilor și ale generațiilor de mai târziu. Printre cei vechi e Shakespeare, iar în Franța printre moderni e Victorien Sardou care s'a văzut nevoit să și publice o broșură „Mes plagiats" superbă ca ironie și bun simț. Nici Goethe n'a scăpat de asemenea învinuiri. El însuși spunea despre *Faust* că intriga a luat-o din Calderon, viziunea din Morlowe, serenada din Hamlet și prologul din cartea lui Jov. Cei care n'a scăpat nici până azi de binecuvântatele injurii e tot Shakespeare. Detractorii când nu mai au la îndemână mijloacele să compromită opera literară, aleargă la tot soiul de insinuări, ca măcar așa să poată scădea ceva din valoarea ei. Criticul englez Malone pretinde că din 6043 versuri de Shakespeare, numai 1899 sunt ale lui, restul de 1771 sunt copiate aidoma din textele altora, iar alte 2373 sunt denaturate și refăcute după alții. Marele englez răspundea când i se arătăgea atenția asupra unui procedeu puțin lăudabil, că nu e o crimă să ieși o fată dintr'o societate proastă și s'o pui să trăiască într'alta mai bună!

Intregul teatru italian din veacul al 16-lea a trăit alimentându-se din Plaut și Terențiu. Și fiecare din italienii imitatori au fost imitați de scriitorii francezi ai veacului al 17-lea. Se găsesc scene întregi din Molière luate deadreptul din clasicii de pe vremea lui. Singurele două piese în adevăr originale, în care criticii n'au găsit încă izvoarele, ar fi *Tartufe* și *Le Misantrope*. Toate piesele lui Shakespeare sunt scoase din nuvele florentine și venețiene. Dar oare valoarea teatrului shakespirian constă în subiectele pieselor? *Barberine* de Musset se găsește în Boccacio. Dumas tatăl nu se sfia să scotocească prin Walter Scott. In studiul lui Victor Hugo despre Shakespeare găsim pagini întregi copiate întocmai din Guizot, iar acum în urmă s'a dovedit că însăși „l'Otage" de Paul Claudel amintește o situație identică din *Tosca* de Sardou.

Bietul Sardou. I-a venit rândul ca alții să dea iama prin piesele sale, după ce-a fost acuzat de nerespectarea bunului altuia. N'a fost piesă de Sardou care să nu-i fi reîmprospătat mereu acuzările de plagiat. In broșura de care pomeneam mai sus, ca să dovedească odată pentru totdeauna, că asemănările de subiecte și de situații nu pot constitui acuzări de plagiat, pune pe două coloane subiectul piesei lui Molière „L'Ecole des femmes" și al piesei lui Beaumarchais „Barbier de Seville". Sunt identice, cu toate acestea nu există piese mai deosebite ca atmosferă, ca tendințe, ca tratare, de cum sunt acestea două. Sardou adaogă că în definitiv autorii de azi nu fac decât să reia subiectele predecesorilor, pentru că viața e aceiași și sentimentele oamenilor nu evoluează în spațiu. A atrage atenția asupra asemănărilor dintre două piese, ar însemna să punem alături două schelete și să ne bucurăm că le găsim o asemănare.

Totul constă în *manieră* și în *tratare*. Maniera constitue orginalitatea fiecărui scriitor. Molière spunea: „je prends mon bien où je le trouve". Rămâne să te folosești de acest „bine" în „mai bine"; să-l înfrumusețezi, să-i dai o altă înfățișare și să pară că e al tău, deși l'ai luat de la altul. In privința aceasta găsim o admirabilă caracterizare a faptului în următoarea afirmațiune a scriitorului evreu Peretz. Acuzat de unii că și-ar fi apropiat anumte părți din opera altora, Peretz a răspuns că primul furt a fost comis de însuși Dumnezeu: Profitând de faptul că dormea Adam, Creatorul i-a luat o coastă și a făcut din el *femeea*. Oare Dumnezeu n'a comis un furt, luând de la altul un lucru neînsemnat, creiând cu el ceva fermecător și de zece ori mai frmos de cât... originalul?

Sărmanul Klopștok

Toate manuscrisele colaboratorilor noștri, precum și tot ce privește redacția „Adeverului Literar și Artistic" se trimit numai pe adresa Secretarului „Adeverului Literar". Corespondența și manuscrisele lăsate sau trimise pe altă adresă, riscă să nu ajungă la destinație

Insemnări

Bustul lui Molière

Se știe că Molière n-a făcut parte din Academia Franceză. Comedianul care cutreera satele și orașele, ca să dea reprezentații cu piesele sale scrise în câteva nopți, omul a cărui moralitate lăsa mult de dorit, pentru că se svonea că s'ar fi căsătorit cu propria sa fiică, în sfârșit scriitorul trivial care nu s'a dat în lături să biciuiască în opera lui dramatică, pe toți contemporanii și toate instituțiile de seamă, care își bătuse joc de nobili, de preoți, de femei și de doctori, era considerat ca un om de nimic, cu neputință să poată lua loc în Academie alături de oamenii mari ai epocei. In zadar a căutat Racine să convingă pe rege și pe academicieni, că una din petele secolului va fi această desconsiderare a unuia din cele mai distinse inteligențe și a unui talent remarcabil, nimeni n'a vrut să țină seamă de el.

Câtăva vreme însă, mai târziu, când genialitatea lui Molière se afirma în toată splendoarea sa când comediile lui devin monumente nepieritoare în literatura franceză și ajunge o glorie a secolului unul rege care nu-l luase în seamă, D'Alembert, omul de știință, oferă Academiei un bust făcut de Houdon. Academicienii s'au grăbit, să-l pună în sala de ședințe, dar multă vreme s'au străduit să găsească o inscripție prin care să-i glorifice. In sfârșit la 26 Noembrie 1778 s'a săpat următoarea frază pe bustul lui Molière:

Rien ne manque à sa gloire, il manquait à la notre.

Admirabilă reparație a unei greșeli de care Academia se rușina. Toți cunosc această frază, foarte adesea citată în împrejurări ce se potrivesc situației, dar până azi nu s'a știut cine este autorul ei. Căutându-se prin arhivele Academiei s'a găsit că inscripția e datorită lui Saurin, autor dramatic mai puțin cunoscut al cărui loc în Academie îl ocupă azi Henri de Regnier.

Se crede, că precum s'a găsit autorul inscripției, se va găsi într'o zi însăși inscripția, căci deocamdată bustul de Houdon s'a pierdut.

Plagiatele

Procesul în jurul romanului „L'Atlantide" de Benoit a readus în discuție chestia plagiatului. Ce este un plagiat? S'ar putea scrie studii întregi cu privire la plagiate, mai ales că exemplele cu care s'ar ilustra teoriile ar fi luate din opera autorilor celebri. Nu e scriitor, orcât de genial ar fi care să nu fi suferit calomniile contemporanilor și ale generațiilor de mai târziu. Printre cei vechi e Shakespeare, iar în Franța printre moderni e Victorien Sardou care s'a văzut nevoit să și publice o broșură „Mes plagiats" superbă ca ironie și bun simț. Nici Goethe n'a scăpat de asemenea învinuiri. El însuși spunea despre *Faust* că intriga a luat-o din Calderon, viziunea din Morlowe, serenada din Hamlet și prologul din cartea lui Jov. Cei care n'a scăpat nici până azi de binecuvântatele injurii e tot Shakespeare. Detractorii când nu mai au la îndemână mijloacele să compromită opera literară, aleargă la tot soiul de insinuări, ca măcar așa să poată scădea ceva din valoarea ei. Criticul englez Malone pretinde că din 6043 versuri de Shakespeare, numai 1899 sunt ale lui, restul de 1771 sunt copiate aidoma din textele altora, iar alte 2373 sunt denaturate și refăcute după alții. Marele englez răspundea când i se arătăgea atenția asupra unui procedeu puțin lăudabil, că nu e o crimă să ieși o fată dintr'o societate proastă și s'o pui să trăiască într'alta mai bună!

Intregul teatru italian din veacul al 16-lea a trăit alimentându-se din Plaut și Terențiu. Și fiecare din italienii imitatori au fost imitați de scriitorii francezi ai veacului al 17-lea. Se găsesc scene întregi din Molière luate deadreptul din clasicii de pe vremea lui. Singurele două piese în adevăr originale, în care criticii n'au găsit încă izvoarele, ar fi *Tartufe* și *Le Misantrope*. Toate piesele lui Shakespeare sunt scoase din nuvele florentine și venețiene. Dar oare valoarea teatrului shakespirian constă în subiectele pieselor? *Barberine* de Musset se găsește în Boccacio. Dumas tatăl nu se sfia să scotocească prin Walter Scott. In studiul lui Victor Hugo despre Shakespeare găsim pagini întregi copiate întocmai din Guizot, iar acum în urmă s'a dovedit că însăși „l'Otage" de Paul Claudel amintește o situație identică din *Tosca* de Sardou.

Bietul Sardou. I-a venit rândul ca alții să dea iama prin piesele sale, după ce-a fost acuzat de nerespectarea bunului altuia. N'a fost piesă de Sardou care să nu-i fi reîmprospătat mereu acuzările de plagiat. In broșura de care pomeneam mai sus, ca să dovedească odată pentru totdeauna, că asemănările de subiecte și de situații nu pot constitui acuzări de plagiat, pune pe două coloane subiectul piesei lui Molière „L'Ecole des femmes" și al piesei lui Beaumarchais „Barbier de Seville". Sunt identice, cu toate acestea nu există piese mai deosebite ca atmosferă, ca tendințe, ca tratare, de cum sunt acestea două. Sardou adaogă că în definitiv autorii de azi nu fac decât să reia subiectele predecesorilor, pentru că viața e aceiași și sentimentele oamenilor nu evoluează în spațiu. A atrage atenția asupra asemănărilor dintre două piese, ar însemna să punem alături două schelete și să ne bucurăm că le găsim o asemănare.

Totul constă în *manieră* și în *tratare*. Maniera constitue orginalitatea fiecărui scriitor. Molière spunea: „je prends mon bien où je le trouve". Rămâne să te folosești de acest „bine" în „mai bine"; să-l înfrumusețezi, să-i dai o altă înfățișare și să pară că e al tău, deși l'ai luat de la altul. In privința aceasta găsim o admirabilă caracterizare a faptului în următoarea afirmațiune a scriitorului evreu Peretz. Acuzat de unii că și-ar fi apropiat anumte părți din opera altora, Peretz a răspuns că primul furt a fost comis de însuși Dumnezeu: Profitând de faptul că dormea Adam, Creatorul i-a luat o coastă și a făcut din el *femeea*. Oare Dumnezeu n'a comis un furt, luând de la altul un lucru neînsemnat, creiând cu el ceva fermecător și de zece ori mai frmos de cât... originalul?

Bernand Shaw și războiul

In „La Revue de Genève" autorul *„Candidei"* publică un roman în care, pomenește de război însoțind povestirea cu câteva aprecieri din care se desprinde cunoscuta ironie a dramaturgului englez. Intrebat de ce-a scris în timpul războiului pamflete, când ar fi putut scrie piese de teatru Shaw își expune teoria:

„Să spui adevărul nu e potrivit cu apărarea regatului. Citim deocamdată revelațiile generalilor și admiralilor noștri, cărora armistițiul le-a scos botnița. In timpul luptelor, generalul A în comunicatele ce le dădea, lăuda pe generalul B care s'a acoperit de o nemuritoare glorie. Acuma, ne spune că acest general B, era cât pe aci să ne facă să pierdem bătăliile. Excelent subiect de comedii acuma când s'a terminat războiul. Ce impresie ar fi făcut însă soldaților, dacă generalul A ar fi spus adevărul în toiul luptelor.

Preziosy

Afară de Bouquet și de Raffet, pictori și desenatori francezi care ne-au vizitat țara pe vremuri, și din opera cărora am reprodus câte ceva în numerele trecute, am mai avut ca oaspe pe Preziosy ale cărui acuarele se găsesc în colecția Regelui la palatul regal. Preziosy se remarcase ca artist desăvârșit în vederile luate pe malul Bosforului. Domnitorul Carol la 1869 l'a chemat în țară și l'a dus să viziteze pitorescul principatelor unite. Dela el ne-au rămas aceste câteva schițe pe care le reproducem în numărul de azi.

O broșură interesantă

O călătorie în America ar face plăcere oricărui european, mai ales unui oriental care abia poate bănui câtă civilizație există dincolo de ocean, în Statele-Unite.

Am adăogat la nevoe, că o asemenea călătorie pe lângă plăcerile ce oferă, ar fi foarte necesară pentru cei ce n'au înțeles încă ce prăpastie de civilizație există între Orient și vasta țară a americanilor.

Faptul că prea puțini dintre muritori și-ar putea permite luxul unei asemenea călătorii, ne face să credem că expunerea clară a d-lui Ionescu, dela Ateneu, apărută acum în broșură interesează nu numai pe cei cari au ascultat conferința, ci și pe cei cari vor ceti broșura.

Trebue să recunoaștem că publicarea conferinței în broșură, va fi de mare folos nu numai pentru curioșii cari vor să afle ceva din viața fantastică a americanilor. Țara însăși, dat fiind relațiile ce le are cu noul continent, va profita de pe urma asta.

D. Constant Ionescu, care a vizitat încă din Iunie 1920 „centrele vitale ale expansiunii Nord-Americane, metropolele de pe coasta oceanului Atlantic, Washington, Baltimore, Philadelphia și cu deosebire Newyorkul, babilonul haotic, ametitor și asuzitor de vălmășag și vuet, de vacarm și vârtej, de viteză și de dimensiuni cutremurătoare, orașul mitic, proteiform și apocaliptic al celor patru sute de potentați ai dolarului", ajutat inteligența și de spiritul său de observație, a ținut în timpul cât a fost pe acolo, să prindă în limitele puterei cât mai multe aspecte din viața uriașă și clocotitoare a americanilor și mai ales din spiritul lor